

מן הספרי ש"מוצאי יום הכיפורים הי'", כי לפי זה יומתק יותר הפירוש של "ויהי ממחרת").

אמנם, לפי זה הרי יוצא שהסעודה היתה ביום הכיפורים! וכפי שהקשה הרמב"ן (ועוד): "אין הכוונה שיהי' ממחרתו ממש, כי לא אכלו ביום הכיפורים".

ויש לומר:

מפורש בכתוב (אחרי טז, ל) שהטעם לדיני יום כיפור הוא "כי ביום הזה יכפר עליכם", ואם כן מובן, שכל המציאות של יום כיפור נתחדשה רק ברגע שאמר הקב"ה "סלחתי כדברך"; רק מאז נקבע יום זה ליום מחילה וסליחה (רש"י עקב ט, יח). והיות שביום ירדת משה מן ההר, היום שבו נתחדש שיום זה יהא יום סליחה, הנה חלקו הראשון של היום (החלק שלפני אמירת "סלחתי") לא הי' יום כיפור - שוב לא שייך שיחולו דיני יום כיפור גם על חלקו השני (החלק שאחרי אמירת "סלחתי").

(אבל אין לומר שלשיטת רש"י אכן התענו באותו יום כיפור, ולכן מקשה "ומהו ממחרת", כי היות שהסעודה לא היתה ביום כיפור, הרי אין לומר שהכוונה למחרת הסעודה. שכן, לפי הדיעה שיתרו לאחר מתן תורה בא, מוכרחים אנו לומר שכל הפרשה שלפני "ויהי ממחרת" ביום כיפור עצמו היתה. שהרי אין לומר שהיתה לפני יום כיפור, מפני שמנתינת התורה עד יום כיפור הי' משה בהר; וגם אין לומר שהיתה אחרי יום כיפור, כי פשוט שכל המסופר בפרשה - עד לאחרי הפסוק הקודם - התרחש לפני "ויהי ממחרת").

ט, ב

ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר ויחן שם ישראל: כאיש אחד כלל אחד. חבל שאר כל החניות בתרעומת ובמחלוקת.

צריך ביאור:

א. מדוע מעתיק בדיבור המתחיל מלת "ישראל" (אבל זה שמעתיק מלת "שם" מובן, כי מיתורה של מלה זו אנו למדים ששאר החניות היו בתרעומת).

ב. הרי דרך המקרא להשתמש לפעמים בלשון יחיד לגבי אומה, ומנין לו שהיו כולם "כאיש אחד".

ג. במכילתא נאמר "כל מקום שהוא אומר ויסעו ויחנו - נוסעים במחלוקת וחונים במחלוקת, אבל כאן הושוו לב אחד, לכך נאמר ויחן שם ישראל נגד ההר". וקשה: (א) במכילתא נאמר "במחלוקת", ורש"י מוסיף "בתרעומת". (ב)

במכילתא מסיים "לכך נאמר ויחן שם ישראל נגד ההר", ורש"י אינו מעתיק מלים אלו כדיבור המתחיל.

והביאור:

"ויחן שם ישראל נגד ההר" מתאר את הצורה בה חנו בני ישראל והכינו את עצמם לקבלת התורה (שהרי לגבי עצם החני' כפשוטה כבר נאמר "ויחנו במדבר").

וקשה: בודאי היו סוגים רבים בהכנה נפשית זו, ואם כן מדוע לא נאמר "ויחנו שם ישראל"? (ראה בביאור לרש"י בשלח יד, י).

לכן מעתיק רש"י את המלים "ויחן שם ישראל" (ואינו מעתיק "נגד ההר") ומפרש שכולם התאחדו "כאיש אחד" בתור "ישראל", כיהודים (לא בענין ההכנה לקבלת התורה "נגד ההר"). ואחדות זו גרמה לכך שהיו כולם "בלב אחד" לקבלת התורה.

(והכרחו לפרש כן הוא: אם נאמר שלא היו כולם "בלב אחד" לקבלת התורה הי' לו לכתוב "ויחנו שם ישראל", בגלל ההתחלקות שבלבם. ומה גם שהתחלקות כזו עלולה לגרום לפירוד לבבות, היפך האחדות).

ואילו שאר החניות היו "בתערומת ובמחלוקת":

מחלוקת - בינם לבין עצמם, היפך "כאיש אחד". תרעומת - נגד ה', היפך "בלב אחד".

יט, ג

ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל

כה תאמר: בלשון הזה וכסדר הזה.

שני שינויים כאן, מלשון המכילתא.

א. במכילתא נאמר "בלשון הקודש", ורש"י משנה וכותב "בלשון הזה".

ב. במכילתא נאמר גם "שלא תפחות ולא תוסיף", ורש"י משמיט זאת.

וטעמו ונימוקו עמו:

א. "כה תאמר" אינו מתייחס לפסוקים אלו בלבד, אלא מבטא הוראה כללית לגבי מסירת כל התורה (שהרי זוהי ראשית דבר ה' למשה בעלייתו בפעם הראשונה להר לשם קבלת התורה). ואין לומר שמסירת כללות התורה צריכה